

Юрчик Г.М., к.е.н., доцент,
 Національний університет водного господарства
 та природокористування, м. Рівне

ІННОВАЦІЙНА БЕЗПЕКА: ІНДИКАТОРИ ОЦІНЮВАННЯ ТА РЕАЛІЇ В УКРАЇНІ

Визначено значимість інноваційної безпеки в системі забезпечення економічної безпеки держави. Визначено індикатори інноваційної безпеки відповідно до національної методики. На основі проведеного аналізу виявлено основні загрози інноваційній безпеці України.

Ключові слова: економічна безпека, інноваційна безпека, інновації.

Досвід розвинених країн свідчить, що їх економічне зростання напряму пов'язане з модернізацією суспільного виробництва на основі впровадження інновацій (у розвинених державах 70-90% приросту ВВП припадає на науково-технічний прогрес). Недооцінка інноваційного фактору розвитку в нашій державі породжує загрозу зниження економічної безпеки держави як основи самостійного і стійкого розвитку України. Очевидно, що забезпечення економічної безпеки України можливе тільки на основі динамічного й стійкого розвитку інноваційної сфери, яка, стимулюючи економічний розвиток, слугуватиме основою для підвищення рівня життя населення.

Серед чинників, що негативно впливають на забезпечення економічної безпеки держави в інноваційній сфері, слід виділити такі:

- ⇒ слабкий розвиток інноваційної інфраструктури та низький рівень трансферу технологій;
- ⇒ низький рівень фінансування НДДКР, що призводить до втрати наукових кадрів та інтелектуальної власності, погіршення структури науково-технічного потенціалу, зниження інноваційної активності;
- ⇒ зниження рівня «інтелектуалізації» експорту і зростання імпортозалежності країни від наукоємних товарів;
- ⇒ недостатній рівень інформаційного забезпечення інноваційної діяльності;
- ⇒ неадекватна податкова політика держави, яка не сприяє зростанню інноваційної активності підприємств;
- ⇒ повільний розвиток ефективних форм інноваційної діяльності та ін.

Розуміючи значимість інноваційної сфери у забезпеченні економічної безпеки держави, в Україні діють методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки [1], у відповідності з якими складовою економічної безпеки є інноваційно-інвестиційна складова. Відповідно до вище вказаної національної методики до індикаторів безпеки в інноваційній сфері належать:

- ⇒ питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, % (X1);
- ⇒ відношення витрат на наукові та науково-технічні роботи за рахунок держбюджету, % до ВВП (X2);
- ⇒ чисельність спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи, до чисельності зайнятого населення (на 1 тис. осіб) (X3);
- ⇒ питома вага підприємств, що впроваджували інновації, у загальній кількості промислових підприємств, % (X4);
- ⇒ питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості, % (X5);
- ⇒ відношення експорту роялті, ліцензійних послуг, комп'ютерних та інформаційних послуг, наукових та конструкторських розробок, послуг в архітектурних, інженерних та інших технічних галузях, % до ВВП (X6);
- ⇒ частка осіб, які повідомили, що за останні 12 місяців користувалися послугами Інтернету (обстеження домогосподарств), % (X7).

В цілях виявлення рівня загроз за вище перерахованими індикаторами в національній методиці визначено їх значення за рівнем небезпеки. Аналіз стану інноваційної безпеки за системою визначених індикаторів відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Стан інноваційної безпеки в Україні як складової економічної безпеки держави, 2010-2019 рр.

Індикатори	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
X1	0,75	0,65	0,67	0,7	0,6	0,55	0,48	0,45	0,47	0,43
	*****/*****				*****					
X2	0,33	0,29	0,33	0,32	0,25	0,2	0,155	0,159	0,17	0,166
	****				*****					
X3	8,02	7,68	7,14	6,73	6,29	6,17	4,58	4,24	4,05	3,53
	****			*****						
X4	11,5	12,8	13,6	13,6	12,1	15,2	16,6	14,3	15,6	13,8
	****	***								

X5	3,8	3,8	3,3	3,3	2,5	1,4	1,4	0,7	0,8	1,3

X6	0,7	0,8	0,9	1,1	1,6	2,4	2,5	2,5	2,7	3
	***			**	*					
X7	22	28,7	35,3	33	46	49	53	59	63	70
	*****		*****		***		**			

Умовні позначення рівня безпеки: * - оптимальний; ** - задовільний; *** - незадовільний; **** - небезпечний; ***** - критичний. Через флеш (/) позначено рівень безпеки, який знаходиться між двома суміжними рівнями.

 - візуалізація критичного та небезпечного рівня безпеки

Як свідчать дослідження, за ключовими індикаторами інноваційної безпеки Україна, на жаль, демонструє вкрай загрозливі результати та тенденції. Так, питома вага виконаних наукових і науково-технічних робіт по відношенню до ВВП в Україні складає менше 1%, а в останні роки – менше 0,5%, в той час коли оптимальне значення даного індикатора визначено на рівні 3%. Негативну тенденцію та критичний рівень небезпеки з 2015 р. демонструє такий індикатор як чисельність спеціалістів, які виконують науково-технічні роботи (знизився з 8,02% у 2010 р. до 3,53% у 2019 р. при оптимальному значенні 35%, що в певній мірі є наслідком як кількісних, так і якісних міграційних втрат України). Досить низький рівень безпеки спостерігається також і за показником питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації (протягом 2010-2019 рр. варіювала в межах від 11,5 до 16,6%). Тобто, в Україні досить низька частка підприємств, що реалізують інноваційні проекти. Незмінно критичний рівень безпеки протягом 2010-2019 рр. демонструє показник питомої ваги реалізованої інноваційної продукції в обсязі реалізованої промислової продукції. Так, оптимальне значення даного індикатора визначено на рівні 25%, в той час як в Україні його значення варіювало від 0,8 до 3,8%, що не відповідало навіть критичному рівню безпеки (5%). Досить суперечливим в контексті реального відображення інноваційної компоненти економічної безпеки є показник користування населенням мережею Інтернет. На нашу думку, даний показник, хоча і відображає рівень доступу до інформації та рівень мобільності населення, все ж прямим індикатором інноваційної безпеки не є. Адже не стільки важливо аналізувати кількісний аспект доступу до мережі Інтернет, як якісний (джерелом пошуку якої інформації слугує Інтернет?).

Таким чином, вказані чинники в сфері національної інноваційної безпеки посилюють структурні диспропорції в промисловості, стримують зростання продуктивності праці, негативним чином позначаються на темпах зростання виробництва та його ефективності і, зрештою, на економічній безпеці держави. Ігнорування виявлених загроз в інноваційній сфері може надовго «відкинути» Україну від рівня розвинених держав, законсервувати економічні проблеми та призвести до втрати економічного суверенітету держави. Стратегічними напрямками підвищення інноваційної безпеки держави мають стати технологічне переоснащення національної економіки, насичення її високопродуктивними системами технологій та інновацій, що втілюють новітні досягнення науки і техніки. Національні інтереси України вимагають невідкладних дій зі створення ефективної системи організаційно-правових, економічних і соціальних механізмів захисту, відтворення і збереження національного науково-технічного і технологічного потенціалу і, в кінцевому підсумку, досягнення високого рівня економічної безпеки держави в цілому

Література.

1. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» № 1277 від 29.10.2013 р.
2. Білоусов Є.М. Інноваційна сфера та економічна безпека держави (постановка проблеми). [Право і суспільство](#). 2014. № 4. С. 90-94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_4_17